1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

ПРОВЕДЕННЯ ПОЛІГРАФОЛОГІЧНИХ ПЕРЕВІРОК В УКРАЇНІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ[1]

Козленко І. М.

DOI: 10.53672/ej.1.2018.01[1] Check for updates

Анотація. Спеціального закону про використання поліграфа в Україні немає, проте перевірки на ньому замовляють роботодавці, приватні особи й учасники судових справ, а законність процедури фірми-виконавці, за спостереженням Козленка І. М., обґрунтовують туманно й непереконливо. Автор ставить за мету оцінити стан нормативного регулювання поліграфологічних перевірок і запропонувати шляхи його вдосконалення для досудового та судового розслідування злочинів і кадрових перевірок працівників. Проаналізовано відомчі інструкції МВС України (2004) та Міністерства доходів і зборів України (2013), Інструкцію про опитування особового складу Національної гвардії України (наказ МВС від 01.09.2017 № 749), Порядок психофізіологічного дослідження у Державному бюро розслідувань (постанова КМУ від 11.05.2017 № 449), наказ ГПУ від 12.06.2017 № 180, законопроєкти № 2521 (Г. Москаль) і № 4094 «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі», протилежні доктринальні позиції щодо поліграфа в кримінальному процесі, опитування слідчих, потерпілих, свідків і обвинувачених, проведене В. І. Комісаровим, та узагальнення судової практики В. П. Сердюка. Законопроєкт № 4094 автор вважає сумнівним через ризик порушення прав людини й використання перевірок для звільнення «непотрібних» працівників. Підтримуючи пропозицію Чупрікової І. Л. закріпити поліграфологічну експертизу як різновид судової експертизи, він формулює умови, за яких дані поліграфа можуть набути доказового значення: добровільна згода особи, право на захисника, зокрема на безоплатну правову допомогу, усунення зовнішніх чинників впливу, перевірка на вживання заспокійливих і наркотичних засобів та на нанесення на шкіру засобів протидії, присутність лікаря чи психолога, нижня вікова межа з віку кримінальної відповідальності, заборона перевіряти показання з чужих слів, використання результатів лише в сукупності з іншими доказами. Регулювання, за висновком автора, перебуває на етапі становлення: держава не атестує експертів-поліграфологів, а сама експертиза не має усталеної назви. Майбутній закон має закріпити принципи законності, незалежності, об'єктивності й повноти дослідження, перелік посад з обов'язковою перевіркою, оцінку кваліфікації поліграфологів, їхню дисциплінарну відповідальність і можливість повторного дослідження. Висновки адресовано законодавцям, поліграфологам, слідчим і суддям.

Ключові слова: поліграф, поліграфологічна перевірка, психофізіологічна експертиза, правове регулювання, кримінальне провадження, законопроєкт № 4094, допустимість доказів, права людини, кадрові перевірки працівників, відомчі інструкції.

Polygraph Examinations in Ukraine: Current State and Prospects

Kozlenko I. M.

Abstract. Ukrainian legislation does not expressly provide for the use of the polygraph, yet polygraph testing is increasingly commissioned by employers, private persons and parties to litiga-

tion, while service providers justify its legality only vaguely. Kozlenko I. M. assesses the state of legal regulation of polygraph examinations in Ukraine and proposes ways to regulate their use in pre-trial and judicial investigation and in employee screening. The analysis covers departmental instructions of the Ministry of Internal Affairs (2004) and the Ministry of Revenues and Duties (2013), the instruction on polygraph interviews of National Guard personnel (order No. 749 of 1 September 2017), the procedure for psychophysiological examinations in the State Bureau of Investigation (Cabinet of Ministers resolution No. 449 of 11 May 2017), the Prosecutor General's Office order No. 180 of 12 June 2017, draft laws No. 2521 and No. 4094, opposing doctrinal views, V. I. Komissarov's survey of criminal case participants and a review of court practice. Draft law No. 4094 is seen as doubtful because of risks to human rights and possible misuse for dismissals. Supporting I. L. Chuprikova's proposal to recognise polygraph examination as a type of forensic examination, the author lists conditions under which polygraph data could acquire evidentiary value: voluntary consent, the right to defence counsel, removal of distorting external factors, checks for sedatives, drugs and skin-applied countermeasures, the presence of a physician or psychologist, an age threshold tied to criminal responsibility, a ban on testing hearsay and use of results only together with other evidence. Regulation is still emerging: the state does not certify polygraph examiners and the examination lacks a uniform name. A future law should set principles of legality, independence, objectivity and completeness, positions requiring mandatory testing, competence assessment, disciplinary liability and repeat examinations.

Keywords: polygraph, polygraph examination, psychophysiological examination, legal regulation, criminal proceedings, admissibility of evidence, human rights, employee screening, draft law, Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 16.07.2018; у номері — 31.10.2018; DOI:* ***10.53672/ej.1.2018.01***[1]*;* *ліцензія CC BY 4.0 (за згодою автора).*

Повний текст

Текст статті.

У 1870-1880 роках були розроблені методи інструментального дослідження і записи показників фізіологічного стану людини: кров'яного тиску, частоти пульсу і дихання. Відкриття біоелектричних процесів в живому організмі і успіхи електроніки зумовили можливість запису коливань електричних потенціалів шкіри, м'язів,
а пізніше електричної активності мозку. Це дозволило вченим створити перші реєстратори фізіологічних реакцій людини – поліграфи. Вони використовувалися в медичних цілях для визначення фізіологічних параметрів хворого [12].

В Україні застосування поліграфа (детектора брехні) прямо законодавством не передбачено. Незважаючи на відсутність законів про використання поліграфа, він дедалі активніше використовується українцями для перевірки співробітників, родичів, для здійснення експертизи під час судового розгляду тощо. Сьогодні чимало фірм пропонують послуги з перевірки поліграфом співробітників, родичів. На всіх сайтах, що пропонують ці послуги, законність процедури перевірки обґрунтовують вельми туманно, і, м'яко кажучи, непереконливо. Від потенційних клієнтів, просто приховують відсутність нормативної бази, що регулює використання перевірки на поліграфі [13].

На сьогодні відсутність законодавчої нормативної бази щодо використання поліграфа створює чимало проблем. Наприклад під час такої перевірки людині може бути зав-

дана шкода (моральна/фізична), а відсутність відповідного закону значно це ускладнює. Мимоволі згадується вислів: «Що не заборонено законом, то дозволено..!?!» тобто, хто як хоче так і застосовує поліграф, незважаючи на високу вірогідність порушення прав людини.

Найактуальніше та і найрозповсюдженіше на сьогодні використання поліграфа на нашу думку у роботодавців, які мають «нав'язливе бажання» перевірити своїх співробітників на детекторі брехні. Необхідно убезпечити всіх нас від подібних ситуацій, котрі можуть виникнути не сьогодні-завтра у кожного з нас. Законодавче встановлення морально-етичних меж, які не може переступати перевірка на детекторі брехні допомогло б у цьому і так не легкому питанні.

В свою чергу, нормативно-правове регулювання застосування поліграфа в правоохоронних органах України має деякі напрацювання. Так, в 2004 та 2013 роках були складені та затверджені інструкції щодо застосування комп'ютерних поліграфів в МВС України та в Міністерстві доходів і зборів України, Служби безпеки України відповідно, які крім усього пройшли також правову експертизу та були зареєстровані в Міністерстві юстиції України. Поряд з цим, в період часу з 12.03.2013 по 27.11.2014 років в Верховній раді Україні знаходився на розгляді Проект Закону України «Про доповнення Кримінального процесуального кодексу України положеннями щодо використання поліграфа (детектора брехні)» № 2521 запропонований народним депутатом України Г. Москалем. Автор законопроекту Г. Москаль вважав, що його прийняття призведе до створення можливості використання у суді результатів обстежень на поліграфі.

В лютому 2015 року громадською організацією «Колегія поліграфологів України» спільно з науковцями Національної академії внутрішніх справ, представниками Міністерства доходів і зборів України та іншими фахівцями було розпочато роботу щодо підготовки законопроекту який би на законодавчому рівні дозволив закріпити застосування поліграфа в державі. Підсумком цього процесу має стати створення єдиного підходу, концепції, сформованої шляхом консолідації міжнародного досвіду, та прийняття закону для вирішення практичних і теоретичних проблем у сфері застосування поліграфологічних технологій в Україні. На розгляд Верховної Ради України планується наразі запропонувати єдиний нормативно-правовий документ, який би містив чіткий підхід щодо прав осіб, які проходять дослідження на поліграфі та порядку використання отриманих за допомогою поліграфу результатів.

Крім того, 17.02.2016 у Верховній Раді України зареєстровано законопроект № 4094 «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі» у якому зазначено, що особи, які претендують на посади в поліції, держслужбовці, які хочуть зайняти більш високу посаду, зобов'язані пройти перевірку на поліграфі. Така сама вимога стосується прокурорів, зокрема йдеться про проходження ними щорічно таємної перевірки доброчесності, і в тому числі з використанням поліграфа. Ініціатором законопроекту виступив народний депутат А. Тетерук.

На нашу думку це дуже сумнівний законопроект. З однієї сторони, це крок до хоч якогось законодавчого закріплення і визначення примарних меж використання поліграфу. З іншої сторони, чи не буде це порушенням і обмеженням переперевірці прав людини, чи не буде це ще однією підставою для звільнення «не потрібної» людини. Техніку

надурити не можливо, а поліграфолог також людина, і якщо це буде людина, так би мовити, з системи, не має ніякої гарантії що не будуть порушені права особи, яка проходить опитування за допомогою поліграфа. У 2017 році з'явилась Інструкція про порядок організації і проведення опитування особового складу Національної гвардії України з використанням поліграфа затверджена наказом МВС від 1 вересня 2017 року № 749, який вступить в силу після опублікування. Інструкція визначає основні принципи, напрями, умови, порядок організації та проведення опитування особового складу з використанням поліграфа в Національній гвардії України.

Крім того, з 14 липня 2017 року діє постанова КМУ від 11 травня 2017 року № 449 Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань, порядок визначає основні принципи, напрями, умови, організацію проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань. Так, 12.06.2017 за № 180 видано наказ ГПУ Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України, яким затверджено Інструкцію про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України. Інструкція визначає основні принципи, завдання, умови, організацію проведення опитування осіб з використанням поліграфа в органах прокуратури України.

Проте, вона не регулює використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України під час виконання завдання кримінального провадження. Викладене вище демонструє те, що вітчизняні чиновники різних вертикалей державного управління владою починають усвідомлювати важливість спеціальних досліджень із використанням поліграфа та їх значущість для правозастосовної практики. Від них залежить не так то й багато, а саме дослухатися до думки не науковців, а практиків, які працюють з поліграфом безпосередньо, з тим, щоб надати можливість законодавчо врегулювати цю діяльність в Україні.

Продовжуючи думку необхідності законодавчого закріплення можливості застосування поліграфа в Україні, колишній народний Г. Москаль зазначив, що прийняття Закону України «Про доповнення Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України) положеннями щодо використання поліграфа (детектора брехні)» приведе до створення можливості використання у суді результатів обстежень на поліграфі. Тим самим у КПК України з'являться прогресивні норми щодо можливості врахування у судовому процесі підсумків перевірок на детекторі брехні, якщо особа погодилася на проведення поліграфічного обстеження, як це має місце у багатьох країнах світу [10]. Але, як відомо, на законодавчому рівні питання застосування поліграфа в рамках кримінального провадження в Україні так і залишилось неврегульованим, а проект знято з розгляду.

У своєму проекті Г. Москаль пропонував визначити можливість перевірки особи на детекторі брехні особливим різновидом втручання в приватне спілкування. Він запропонував таким чином доповнити ч. 4 ст. 258 КПК України: «Особливим видом втручання в приватне спілкування (життя) є перевірка правдивості показань особи на поліграфі (детекторі брехні) відповідно до статті 264-1 цього Кодексу», вносячи таким чином абсолютно нову статтю 264-1, в якій говориться, що перевірка правдивості свідчень на поліграфі (детекторі брехні) є психофізичною експертизою, яка проводиться експертами відповідної кваліфікації, з науковообгрунтованими методиками. Передбачувана стаття зак-

ріплює, що в кримінальному провадженні використовуються результати перевірок на поліграфі, проведені за принципом неупередженості, об'єктивності, професіоналізму кваліфікованими судовими експертами державних спеціалізованих установ.

Застосування детектора брехні не може суперечити основним правам, свободам і законним інтересам людини, її честі та гідності. Відповідно до законопроекту, результати перевірок на поліграфі мають орієнтовне значення в процесі доказування. Дослідження здійснюється за добровільною згодою особи з обов'язковою відеофіксацією, в якій в кадр повинні потрапляти як особа випробовуваного, так і показання графіків фізіологічних реакцій на екрані поліграфа. Відмова від проходження перевірки на поліграфі не є підставою для визнання особи винною у вчиненні суспільно небезпечного діяння, але ці відомості вносяться до протоколу слідчої (розшукової) дії. Застосування поліграфу не допускається у випадках, якщо особа страждає порушеннями серцево-судинної діяльності або дихальних шляхів та/або перебуває в стані психічного або фізичного виснаження, або регулярно вживає наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори чи інші медичні засоби, що їх містять.

Чупрікова І.Л. частково не погоджуючись з такою позицією, зазначає, що це є втручання в приватне спілкування та відноситься до негласних слідчих (розшукових) дій, а дослідження на поліграфі ніяк не може бути проведено без відома особи, щодо якої воно проводиться. Ми погоджуємось з її пропозицією щодо можливості закріплення проведення поліграфологічної експертизи як різновиду судової експертизи і внесення відповідних зміни до Закону України «Про судову експертизу», а також видання окремих інструкцій для експертів-поліграфологів, які регламентували б їхню діяльність. Аргументуючи свою думку, Чупрікова І.Л. зазначає, що перевірка на поліграфі має багато спільних рис з експертизою в тому вигляді, якою ми її уявляємо.

Є дві позиції з цієї точки зору. До першої – відносяться вчені, які різко заперечують проти використання поліграфа в кримінальному провадженні. Противники використання його в цілях розслідування з'явилися разом з проникненням поліграфологічних досліджень у вітчизняну криміналістичну та кримінально-процесуальну науку [7, С.92]. До них відносяться І.Ф. Пантелєєв, О.М. Ларін, П.А. Елькінд. Вони стверджують, що встановити правду за допомогою поліграфа неможливо і що органи досудового розслідування застосовують поліграф не стільки для одержання доказів, скільки для здійснення психологічного впливу на допитуваного. На їхню думку, процедура застосування поліграфа по суті є формою тортур, що принижує людську гідність, що, у свою чергу, тягне недопустимість такого доказу. На думку цих вчених, з якою ми не можемо погодитись, «детектор брехні» необхідно заборонити рішуче і беззастережно, як несумісний з правовими та етичними принципами кримінального судочинства [6, с. 10].

Інша група юристів вважає за можливе використовувати поліграф, як засіб одержання доказової інформації. С.Р. Бєлкін, П.І. Гуляєв, В.І. Комісаров обґрунтовують свою позицію, опираючись в основному на досвід зарубіжних практиків. Результати опитування, проведені професором В. Комісаровим з цього питання, виявилися дуже цікавими і навіть несподіваними. На початок, ніхто з опитаних учасників досудового розслідування ніколи не бачив цього приладу. А на кінець, на запитання «чи знаєте ви, що таке поліграф і чи вважаєте припустимим застосування його в ході розслідування злочинів?» слідчі здебільшого відповідали, що чули про застосування такого приладу за кордоном. Деякі

пояснювали, що мають нечіткі уявлення про поліграф. Практично всі слідчі заявили, що використання поліграфа в ході досудового розслідування кримінальних правопорушень неприпустимо (так їх навчили у вищих закладах освіти), проте вони охоче взяли б участь у такому допиті. Після роз'яснення їм технічних умов застосування поліграфа слідчі приходили до висновку, що тестування потерпілого, свідка, підозрюваного чи обвинуваченого з його згоди в ході досудового чи судового розслідування кримінальних правопорушень не суперечить кримінальному процесуальному закону. При бесіді з потерпілими і свідками з'ясувалося, що більшість із них взагалі не чули про поліграф, але якщо його буде використано лише з їхньої згоди, то деякі протестувалися б. Частина опитаних узагалі були неспроможні відповісти на запитання, оскільки не розуміли про що йдеться. При опитуванні обвинувачених виявилось, що майже ніхто з них не чув про поліграф. Однак багато хто з них заявили, що не бояться ніяких приладів, за допомогою яких при допиті нібито можна встановити їхню причетність до вчиненого злочину. Практично всі вони (мабуть, через незнання можливостей приладу) висловили бажання пройти перевірку на поліграфі. Отже, переважна більшість опитаних не заперечувала проти використання поліграфа [3, с. 45].

Крім вже зазначених вчених, питаннями можливості отримання доказової інформації за допомогою детектора брехні досліджували О.В. Бєлюшина [1], І.І. Когутич [2, с. 79], О.І. Мотлях [8, с.118] та інші. Загалом, питання застосування поліграфа в інших галузях регулюється лише двома посадовими інструкціями: Інструкцією про застосування комп'ютерних поліграфів у роботі Міністерства доходів і зборів України 2013 року, хоча саме міністерство вже ліквідовано, і Інструкцією про застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом Міністерства внутрішніх справ 2004 року. Зазначені інструкції є галузевими і регулюють тільки процедуру відбору кандидатів на службу в органах внутрішніх справ та Міністерстві доходів або перевірку діяльності вже прийнятих співробітників.

Говорячи про використання детектора брехні для виконання завдань кримінального судочинства, слід взяти до уваги повідомлення начальника Головного управління карного розшуку Міністерства внутрішніх справ України Володимира Євдокимова, що органи внутрішніх справ України використовували у своїй діяльності 15 поліграфів у різних областях і за їх допомогою за два роки розкрили чимало тяжких злочинів, серед яких вбивства та розбійні напади. З цього можна зробити висновок, що практика його застосування в Україні є [15, С. 152].

Продовжуючи думку І.Л. Чупрікової нами виокремлено ще декілька «перешкод» усунувши які, данні отримані за допомогою поліграфу можуть бути визнані як докази у кримінальному провадженні. І так, закріпити можливість використання поліграфа на законодавчому рівні, як різновид судової експертизи; проводити поліграфологічне дослідження виключно за згодою підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого або іншої особи яка підлягає дослідженню на поліграфі; при проведенні дослідження повинні бути дотримані права особи, яка проходить дослідження відповідно до законів України, міжнародних стандартів, норм моралі та етики; особа, яка має проходити опитування за допомогою поліграфу повинна мати право присутності адвоката (захисника), якщо така особа не має достатньо коштів для оплати юридичної допомоги, то вона має отримати безоплатну правову допомогу. У випадках, коли КПК передбачає обов'язкове залучення

захисника, цей захисник повинен обов'язково бути присутнім при поліграфологічному дослідженні; усунути будь-які зовнішні чинники, які можуть вплинути на достовірність інформації, яку покаже поліграф (незручні умови тестування, пригнічювальна обстановка, мигання світла, грубість персоналу та інше); перед дослідженням перевірити, чи не вживала особа, щодо якої проводитиметься дослідження, заспокійливих препаратів, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; перевірити шкіру досліджуваного в тих місцях, де буде прикріплено датчик (оскільки змусити поліграф показувати недостовірну інформацію можна й шляхом нанесення спеціальних гелів, кремів на тіло, які заважають чітко сприймати фізіологічні реакції); при дослідженні повинен бути присутній лікар, а в разі якщо поліграфолог не має освіти психолога (психіатра), ще й присутність відповідного спеціаліста; встановити вікові межі, в рамках яких особа може проходити перевірку на поліграфі (пропонуємо дозволити таку перевірку з моменту настання віку кримінальної відповідальності і до тих пір, поки особа зможе усвідомлювати свої дії і керувати ними). Несправедливо було б встановити верхню межу такого віку у числовому форматі, оскільки все залежить від стану здоров'я; встановити заборону на перевірку на поліграфі показань з чужих слів; закріпити, що показання, отримані за допомогою поліграфологічного дослідження можуть бути використані у якості доказу лише у сукупності з іншими доказами.

Якщо абстрагуватися від кола наявних теоретичних і практичних суперечок щодо використання поліграфа, достатньо лише дотриматися ст. 28 ч. 2 Конституції України, що закріплює вільну згоду людини на медичне обстеження [4], ст.ст. 242-243 КПК України щодо підстав проведення експертизи та порядку залучення експерта [5], ст.ст. 7, 9, 10 Закону України «Про судову експертизу», які регулюють вимоги до рівня кваліфікації судових експертів і не потребують додаткового врегулювання [9].

Згідно зі статистичними даними Єдиного державного реєстру судових рішень України на сьогодні кримінальному провадженні (досудовому слідстві і судовому провадженні) поліграф успішно використовується при проведенні психофізичної експертизи або отриманні висновку спеціаліста-поліграфолога.

Крім того, динаміка застосування поліграфа у кримінальному провадженні невпинно зростає. У 7 випадках (33 %) справ призначалася судова психофізіологічна експертиза, результати якої оцінені та використані судом в обвинувальному висновку як доказ наявності в особи прихованої або скритої інформації щодо обставин злочину, у 8 випадках (38 %) «Інформація і право», №2(11) / 2014 справ суд оцінював висновки спеціалістів-поліграфологів і половину з них визнав неприпустимими. У чотирьох (20 %) справах досліджувані особи не приховували інформації, визнавши свої злочинні дії. В 6 випадках (30 %) справ було процесуально підтверджено добровільну участь особи в дослідженні за допомогою поліграфа. Заявлене одне клопотання адвоката про дослідження за допомогою поліграфа відхилено судом як необґрунтоване. Рівень вірогідності та об'єктивності висновків психофізичної експертизи та спеціалістів-поліграфологів слідчими та суддями не досліджувався [14].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що нормативно-правове регулювання застосування поліграфа в Україні перебуває на етапі становлення. В правоохоронних органах України були складені та затверджені інструкції щодо застосування комп'ютерних поліграфів в МВС України та в Міністерстві доходів і зборів України, Служ-

би безпеки України, органах прокуратури України. Конституція України дозволяє людині не розголошувати інформацію особистого характеру, включаючи інформацію про вчинений нею злочин. Крім того, в Україні перевірка на детекторі брехні використовується в слідчо-судовій практиці для проведення психофізіологічної експертизи. Вона може проводитися в рамках не лише кримінального, а й цивільного, адміністративного процесів. Проведення психофізіологічної експертизи з використанням поліграфу доцільно, якщо існують нерозв'язні протиріччя в показаннях учасників процесу. Висновки такої експертизи в Україні не можуть бути визнані доказом у справі і використовуватися судом при винесенні рішення або постановленні вироку, але такий доказ може бути лише додатковим або непрямим. Разом з тим, спеціалізованими державними установами така експертиза не здійснюється. Держава не атестує на сьогоднішній день експертів-поліграфологів. Тобто, цю експертизу можуть проводити організації та приватні особи, які не мають жодного державного дозволу, ліцензії, допуску на проведення цього виду судової експертизи, що унеможливлює її доказовий потенціал у кримінальних провадженнях.

Через відсутність законодавства щодо використанням поліграфа немає єдиної назви такої експертизи. У процесуальних документах і на сайтах експертів, що пропонують проведення такої експертизи, зустрічаються різні назви – судово-психологічна експертиза з використанням поліграфа, судова психофізіологічна експертиза, судова психолого-фізіологічна експертиза [13]. Загалом, в більшості країн світу обережно відносяться до законодавчого врегулюваня питання проведення досліджень із застосуванням поліграфа. Проте, у разі підготовки відповідного законопроекту в України в ньому окремо повинні бути прописані базові принципи проведення дослідження на поліграфі, а саме: законності, незалежності, об’єктивності, повноти дослідження та врахування поліграфологом світового рівня науково-технічних досягнень в даному напрямку, а також міжнародних стандартів, норм і правил поліграфологічних досліджень та безпеки праці тощо.

Основна мета всіх цих дій повинна бути – не завдати шкоди, не допустити не фахівця до дослідження. Крім того, існує нагальна потреба в визначенні критеріїв вимог до посад, при призначенні на які проходження дослідження на поліграфі для кандидатів є обов’язковим з зазначенням механізму реалізації отриманих поліграфологічних результатів через певну заборону подальшого призначення у разі отримання негативних даних. Окремо повинно вирішуватися питання оцінки рівня професійних знань осіб, які мають намір проводити психофізіологічне дослідження з використанням поліграфу, вирішення питань про їх дисциплінарну відповідальність, забезпечення можливості, у разі сумніву в правильності вже проведеного дослідження, призначити повторне тощо [11].

Список використаних джерел:

1. Белюшина О.В. Последний шанс доказати невиновность / О.В. Белюшина // БИЗНЕС-АДВОКАТ. – Июль, 2006 г. – No13 (229). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bestlawyers.ru/php/news/newsnew.phtml?id=370&idnew=23815&віагї=0

2. Когутич І.І. Криміналістичні знання, їх сутність і потреба розширення меж використання: монографія /І.І. Когутич // Львів, 2008 - 420 с.

3. Комиссаров В.И. Использование полиграфа в борьбе с преступностью / В.И. Комиссаров // Законность. —1995.—No11. — С.43-47, с. 45

4. Конституція України : Закон України // Відоисості Верховної Ради України. – 2006. – № 43. – Ст. 142.

5. Кримінально процесуальний кодекс України: Закон України //Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 23. – Ст. 15

6. Ларин А.М. Криминалистика и паракриминалистика. Научно-практическое и учебное пособие. – М.: ИЗД. БЕК, 1996, с. 10

7. Теоретические основы советской криминалистики. (Введение в науку). Учебное пособие для студентов ВЮЗИ / Митричев С.П. - М.: РИО ВЮЗИ, 1965. - 92 с.

8. Мотлях О.І. Психофізична експертиза з використанням поліграфа як можливе джерело доказів/ О.І. Мотлях // Право та державне управління: зб. наук. праць/гол. ред.. А.О. Монаєнко - Запоріжжя, 2011. - .No4 - С.118

9. Про судову експертизу: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.

10. Про доповнення Кримінального процесуального кодексу України положеннями щодо використання поліграфа (детектора брехні): проект Закону України від 12.03.2013 No2521 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http:w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_17pf3511=46058.

11. Назаров О.А. Современные тенденции подготовки законопроекта в Украине о защите прав лиц, проходящих исследования на полиграфе. - Режим доступу: http://expert-nazarov.com/detektor-lzhi-poligraf/580-sovremennye-tendentsii-podgotovki-zakonoproekta-v-ukraine-o-zashchite-prav-lits-prokhodyashchikh-issledovaniya-na-poligrafe

12. Режим доступу: http://polygraph.ua/istoriya-poligrafa-v-detalyah/

13. Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/columns/2013/09/23/6998462/

14. Сердюк В.П., доцент кафедри цивільного, господарського та кримінального права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» застосування поліграфа (детектора брехні) кримінальному провадженні України «Інформація і право», № 2(11) / 2014

15. Чупрікова І.Л. Допустимість доказів у світлі нового Кримінального процесуального кодексу: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Чуприкова Ірина Леонідівна. - Одеса, 2016. - 191 с. С. 152.

***Анотація**: У статті розглянуто стан і перспективи проведення поліграфологічних перевірок в Україні. Наведені пропозиції щодо правового урегулювання використання поліграфу в Україні підчас досудового, судового розслідування злочинів та проведення поліграфологічних перевірок роботодавцями своїх співробітників.*

***Ключові слова:** поліграф, дослідження, експертиза, кримінальне провадження, перевірка, співробітник, роботодавець, фізіологічні реакції.*

***Аннотация**: В статье рассмотрены состояние и перспективы проведения полиграфологических проверок в Украине. Приведенные предложения по правовому урегулированию использования полиграфа в Украине во время досудебного, судебного расследования преступлений и проведения полиграфологических проверок работодателями своих сотрудников.*

Ключевые слова: *полиграф, исследования, экспертиза, уголовное производство, проверка, сотрудник, работодатель, физиологические реакции.*

Annotation: *The article examines the state and prospects of conducting polygraph examinations in Ukraine. The proposals on the legal regulation of the use of a polygraph in Ukraine during pre-trial, judicial investigation of crimes and carrying out of polygraph examinations by employers of their employees are presented.*

Key words: *polygraph, research, examination, criminal procedure, examination, employee, employer, physiological reactions.*

References

1. Kozlenko I. M. Provedennia polihrafolohichnykh perevirok v Ukraini: stan i perspektyvy [Polygraph Examinations in Ukraine: Current State and Prospects]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 5 (17). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2018.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/888-kozlenko-i-m-provedennya-poligrafologichnikh-perevirok-v-ukrajini-stan-i-perspektivi (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].